



**Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού
Διεύθυνση Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς
(ΔΙΝΕΠΟΚ)**

**Περιφέρεια Πελοποννήσου, Δήμος Γορτυνίας, Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου
Πειραιώς-Υπαίθριο Μουσείο Υδροκίνησης, Συνεδριακό Πολιτιστικό Κέντρο
Δημητσάνας**

**1ο Θερινό Σχολείο
«Ο Αγροτικός Χώρος ως Πολιτιστική Κληρονομιά»**

**28 Ιουλίου-5 Αυγούστου 2018
Δημητσάνα, Αρκαδία**

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ

Η Διεύθυνση Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού από κοινού με την Περιφέρεια Πελοποννήσου, τον Δήμο Γορτυνίας, το Συνεδριακό Πολιτιστικό Κέντρο Δημητσάνας και άλλους τοπικούς φορείς και πολίτες της Δημητσάνας πρόκειται να πραγματοποιήσει στη Δημητσάνα (28 Ιουλίου-5 Αυγούστου 2018) το 1ο Θερινό Σχολείο με θέμα «Ο Αγροτικός Χώρος ως Πολιτιστική Κληρονομιά». Το Θερινό Σχολείο θα πραγματοποιηθεί παράλληλα με το 2ο Εργαστήριο της Τέχνης της Πέτρας που οργανώνεται από την Κίνηση Πολιτών «Άνθη της Πέτρας» και άλλους φορείς στα Λαγκάδια Αρκαδίας (30 Ιουλίου-5 Αυγούστου 2018) με αντικείμενο τη διαφύλαξη και μετάδοση στις νεότερες γενιές της παραδοσιακής τέχνης της πέτρας, καθώς και τη μελέτη, καταγραφή και προβολή της συμβολής και των επιδράσεων της τέχνης των Λαγκαδινών μαστόρων στην ελληνική παραδοσιακή αρχιτεκτονική.

Η παρούσα πρόσκληση απευθύνεται σε:

- μεταπτυχιακούς φοιτητές και υποψήφιους διδάκτορες κοινωνικής ανθρωπολογίας, εθνολογίας, λαογραφίας, πολιτισμικών σπουδών, πολιτιστικής διαχείρισης και συναφών επιστημονικών πεδίων,
- στελέχη πολιτιστικών φορέων και μουσείων νεότερου πολιτισμού,
- στελέχη οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης (δήμων και περιφερειών) αγροτικών περιοχών που διαχειρίζονται θέματα πολιτισμού,
- στελέχη αγροτικών και γυναικείων συνεταιρισμών που ενδιαφέρονται να εργαστούν για την ανάδειξη τοπικών παραδοσιακών διατροφικών

- προϊόντων και παραδόσεων ως πολιτιστική κληρονομιά,
- εκπαιδευτικούς αρμόδιους για τη σχεδίαση εκπαιδευτικών προγραμμάτων

Κύριοι εκπαιδευτικοί στόχοι του Θερινού Σχολείου είναι:

- Να εισαγάγει συστηματικά τους συμμετέχοντες στη Σύμβαση για τη Διαφύλαξη της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς, καθώς και στις άλλες σχετικές συμβάσεις της UNESCO, και να αναδείξει τις δυνατότητες που παρέχουν για τη μελέτη, διαφύλαξη και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς του αγροτικού χώρου.
- Να δημιουργήσει ένα περιβάλλον ανταλλαγής απόψεων, εμπειριών και γόνιμου προβληματισμού μεταξύ διοίκησης, επαγγελματιών που διαχειρίζονται ποικιλοτρόπως την πολιτιστική κληρονομιά του αγροτικού χώρου και ειδικών επιστημόνων.
- Να εισαγάγει τους συμμετέχοντες στην ανάγκη αναβάθμισης των τοπικών μουσείων, προκειμένου αυτά να αναδειχθούν σε φορείς που θα συνδράμουν στην ανάδειξη του αγροτικού χώρου ως πολιτιστικής κληρονομιάς με τρόπο σύγχρονο και δημιουργικό.
- Να αναδειχθεί η σημασία της ανάδειξης των τοπικών αγροδιατροφικών παραδόσεων ως πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Να εισαγάγει τους συμμετέχοντες στην έννοια του πολιτισμικού τοπίου και της ερμηνείας περιβάλλοντος, αναδεικνύοντας και τις δυνατότητες επαγγελματικής απασχόλησης που παρέχονται στον τομέα αυτό.
- Να συνδράμει στη δημιουργία γόνιμου προβληματισμού για την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς του αγροτικού χώρου στο εγχώριο και διεθνές κοινό και να αναζητηθούν τρόποι για την αναβάθμισή της.
- Να αποτελέσει ένα πειραματικό εργαστήριο διαλόγου με την τοπική κοινωνία με σκοπό τον σχεδιασμό και την εφαρμογή δράσεων για την πολιτιστική κληρονομιά με συμμετοχική και δημοκρατική διάσταση (βλ. Παράρτημα 1).

Οι απόφοιτοι του Θερινού Σχολείου αναμένεται:

- να αποκτήσουν σφαιρική και ολοκληρωμένη άποψη για τις δυνατότητες που δίνει η Σύμβαση για τη Διαφύλαξη της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO (2003) στη μελέτη, διαφύλαξη και ανάδειξη του αγροτικού χώρου ως πολιτιστικής κληρονομιάς,
- να εισαχθούν στα ζητήματα (δεοντολογικά, μεθοδολογικά κ.ά.) και στον προβληματισμό που προκύπτουν από τις πολιτικές διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς του αγροτικού χώρου,
- να έρθουν σε επαφή με τον τρόπο που αντιμετωπίζουν την πολιτιστική κληρονομιά οι φορείς που καλούνται να ασκήσουν σχετικές δημόσιες πολιτικές,
- να σχηματίσουν εμπειρισταωμένη άποψη για τις πολλές και ποικίλες όψεις της πολιτιστικής κληρονομιάς και για την ανάγκη να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη ως παράγοντας που μπορεί να συμβάλει σημαντικά στη βιώσιμη και

ενδογενή ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών.

Για περισσότερες πληροφορίες οι ενδιαφερόμενοι/ες καλούνται να ανατρέχουν στην ιστοσελίδα της ΔΙΝΕΠΙΟΚ <http://ayla.culture.gr>, στην οποία και θα δημοσιεύονται ανακοινώσεις σχετικά με το Θερινό Σχολείο.

Οι αρχές που διέπουν το Θερινό Σχολείο

Κύριος προσανατολισμός του Θερινού Σχολείου είναι αφενός η έμφαση στον διάλογο και όχι στην παρακολούθηση από καθέδρας εισηγήσεων και αφετέρου η βιωματική γνωριμία με μια ορεινή αγροτική κοινότητα, αυτή της Δημητσάνας, η οποία προσφέρει πολλές αφορμές και παραδείγματα για τις δυνατότητες και τα ζητήματα που σχετίζονται με την ανάδειξη μιας ορεινής αγροτικής περιοχής σε πολιτισμικό αγαθό (προστασία του οικισμού, πολιτιστικός τουρισμός) (βλ. Παράρτημα 2).

Επιδίωξη του Σχολείου δεν είναι να μεταδώσει εγκυκλοπαιδικές πληροφορίες αλλά να εμπνεύσει στους συμμετέχοντες, διδάσκοντες και σπουδαστές, νέους και δημιουργικούς τρόπους να προσεγγίζουν το αντικείμενο της επιστήμης τους, των σπουδών, του επαγγέλματός τους που με τον έναν ή τον άλλον τρόπο συνδέεται με την πολιτιστική κληρονομιά του αγροτικού χώρου. Ως εκ τούτου, στόχος του Θερινού Σχολείου είναι να συνδυαστούν η βιωματική συμμετοχή και, στο μέτρο του δυνατού, η εξοικείωση με την περιοχή και τον πολιτιστικό της πλούτο, η γνωριμία με τους πολιτιστικούς φορείς που δραστηριοποιούνται στην περιοχή, η γνώση των εισηγητών (πανεπιστημιακών, επαγγελματιών, δημοσίων υπαλλήλων κ.ά.), με απώτερο στόχο την ανταλλαγή εμπειριών, την αναζήτηση κοινών πεδίων προβληματισμού και διεπιστημονικών προσεγγίσεων της πολιτιστικής κληρονομιάς του αγροτικού χώρου και της διαχείρισής της.

Η επιλογή της Δημητσάνας ως τόπου διοργάνωσης του Θερινού Σχολείου έγινε λαμβάνοντας υπ' όψιν τις εξής παραμέτρους:

α) Πρόκειται για μια περιοχή ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, όπου αποτυπώνεται στο τοπίο με τον καλύτερο τρόπο η διαχρονικότητα της κατοίκησης, δηλαδή του πολιτισμού, από τους αρχαίους χρόνους μέχρι σήμερα (αρχαία Γόρτυνα, βυζαντινές εκκλησίες, νεότερα μοναστηριακά σύνολα αποκατεστημένα από το ΥΠ.ΠΟ.Α., μοναδικά δείγματα νεότερης λαϊκής αρχιτεκτονικής και παραδοσιακοί οικισμοί, έντονα αποτυπωμένη στον χώρο αγροτική ταυτότητα).

β) Στην περιοχή δραστηριοποιούνται πολιτιστικοί φορείς με τρόπο ιδιαίτερα επιτυχημένο, όπως το Υπαίθριο Μουσείο Υδροκίνησης του Πολιτιστικού Ιδρύματος Ομίλου Πειραιώς, το Λαογραφικό Μουσείο Στεμνίτσας, το Ιστορικό Αρχείο Γορτυνίας, η Κίνηση Πολιτών «Άνθη της Πέτρας», το Συνεδριακό Πολιτιστικό Κέντρο Δημητσάνας κ.ά. Σημειώνουμε ότι οι περιοχές της Αρκαδίας συνδέονται μεταξύ τους με το πρώτο διεθνώς πιστοποιημένο περιπατητικό μονοπάτι στον ελλαδικό χώρο, το οποίο μπορεί κανείς να περιηγηθεί με ασφάλεια και με τη συνοδεία ξεναγού, εφόσον το επιθυμεί. Ο χώρος του Λούσιου αποτελεί ιδανικό τόπο για την πρακτική εκπαίδευση των συμμετεχόντων στην ερμηνεία τοπίου και πολιτιστικής κληρονομιάς, που αποτελεί ένα από τα διδακτικά αντικείμενα του Θερινού Σχολείου.

γ) Στη Δημητσάνα και συγκεκριμένα στο Αρχοντικό Αντωνόπουλου πρόκειται να δημιουργηθεί και το Λαογραφικό Μουσείο Δημητσάνας, την ευθύνη σχεδιασμού του οποίου έχει η ΔΙΝΕΠΟΚ. Η μουσειολογική μελέτη, η οποία έχει ήδη εγκριθεί από το Συμβούλιο Μουσείων του ΥΠΠΟΑ, βασίζεται σε μια ανανεωμένη προσέγγιση τόσο της λαογραφίας και της μουσειολογίας, όσο και του ρόλου που μπορούν να αναλάβουν τα λαογραφικά μουσεία στις τοπικές κοινωνίες του αγροτικού χώρου.

Το Ημερήσιο Πρόγραμμα

Τα μαθήματα του Σχολείου θα πραγματοποιηθούν το διάστημα από 28/7 μέχρι και 5/8/2018. Οι συνεδρίες θα πραγματοποιούνται κάθε μέρα από τις 09.00 μέχρι τις 13.30 και από τις 17.00 μέχρι τις 20.00 (αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών, βλ. στο συν. αρχείο).

Το Θερινό Σχολείο πλαισιώνεται από παράλληλες εκδηλώσεις που θα οργανωθούν από τη ΔΙΝΕΠΟΚ, την Περιφέρεια Πελοποννήσου, τον Δήμο Γορτυνίας, τοπικούς φορείς και τους πολίτες της περιοχής, οι περισσότερες από τις οποίες σχετίζονται με την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς (το Πρόγραμμα Παράλληλων Εκδηλώσεων θα ανακοινωθεί προσεχώς στον ιστότοπο <http://ayla.culture.gr>). Στόχος των εκδηλώσεων αυτών είναι αφενός η ανάδειξη της σημασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς σε ένα ευρύτερο κοινό που κατοικεί στην περιοχή ή την επισκέπτεται κατά τους θερινούς μήνες αφετέρου η ενεργός συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στη διοργάνωση του 1ου Θερινού Σχολείου για τον Αγροτικό Χώρο ως Πολιτιστική Κληρονομιά και στον σχετικό διάλογο που αναμένεται να προκύψει.

Κριτήρια επιλογής των σπουδαστών

Ο συνολικός αριθμός των σπουδαστών που θα επιλεγούν θα είναι είκοσι, οι πέντε από τους οποίους, κατά προτεραιότητα από τη Δημητσάνα και την ευρύτερη περιοχή της, θα αναλάβουν εξολοκλήρου τα έξοδα διαμονής και διατροφής τους (για περισσότερα βλ. Κόστος Συμμετοχής). Προκειμένου να εξυπηρετηθούν οι στόχοι του Θερινού Σχολείου θα δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στη διεπιστημονική και διεπαγγελματική σύνθεση των συμμετεχόντων. Η επιλογή των σπουδαστών θα γίνει από τη Διεύθυνση Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς του ΥΠΠΟΑ με κριτήριο: α) τη συνάφεια της ιδιότητας (επαγγελματικής, επιστημονικής κ.ά.) του υποψηφίου με τους στόχους του Θερινού Σχολείου, όπως αυτή προκύπτει από το βιογραφικό του β) τους λόγους που ο υποψήφιος σπουδαστής αναφέρει ως σημαντικούς προκειμένου να συμμετάσχει στο Θερινό Σχολείο γ) πιθανές συστατικές επιστολές που οι υποψήφιοι ενθαρρύνονται να υποβάλουν δ) την κατά το μέτρο του δυνατού διασφάλιση της ποικιλίας στη σύνθεση της ομάδας σπουδαστών.

Την τελευταία μέρα του Θερινού Σχολείου οι συμμετέχοντες καλούνται να πραγματοποιήσουν μικρή παρουσίαση ιδεών, σχεδίων και προτάσεων που σχετίζονται με την εργασία, τις σπουδές τους κτλ. και να συζητήσουν τη συνάφειά τους με όσα αποκόμισαν στο Θερινό Σχολείο.

Το δελτίο υποψηφιότητας (βλ. συν.) και κάθε έγγραφο που το συνοδεύει υποβάλλονται μόνο ηλεκτρονικά σε μορφή pdf στην ηλεκτρονική διεύθυνση **ayla@culture.gr**.

Κόστος συμμετοχής

Η φοίτηση στο Θερινό Σχολείο, η διατροφή¹, οι μετακινήσεις στη Δημητσάνα και την ευρύτερη περιοχή της² που εντάσσονται στο πρόγραμμα του Θερινού Σχολείου, καθώς και το υλικό που θα διανεμηθεί στους σπουδαστές είναι δωρεάν.

Το μόνο κόστος που επιβαρύνει τους σπουδαστές είναι αυτό της στέγασης. Η ΔΙΝΕΠΟΚ σε συνεργασία με τοπικούς φορείς της Δημητσάνας έχει συμφωνήσει να φιλοξενηθούν οι σπουδαστές σε επιλεγμένους ξενώνες στην προνομιακή τιμή των 200 ευρώ το άτομο (συνολική τιμή για μονόκλινο δωμάτιο, και για τις οχτώ διανυκτερεύσεις) ή των 100 ευρώ κατ' άτομο (συστέγαση δύο ατόμων σε δίκλινο δωμάτιο, συνολική τιμή και για τις οχτώ διανυκτερεύσεις). Το ποσό αυτό θα καταβληθεί εντός μίας εβδομάδας από την ανακοίνωση της τελικής λίστας των συμμετεχόντων σε τραπεζικό λογαριασμό που θα κοινοποιηθεί στους σπουδαστές με ηλεκτρονικό μήνυμα.

Επίσης, θα δοθεί η δυνατότητα σε πέντε από τους είκοσι συνολικά σπουδαστές, κατά προτίμηση από τη Δημητσάνα ή την ευρύτερη περιοχή του Δήμου Γορτυνίας, να συμμετάσχουν στο Θερινό Σχολείο, αναλαμβάνοντας οι ίδιοι το κόστος διαμονής και διατροφής τους. Για τον λόγο αυτό, οι υποψήφιοι θα πρέπει να δηλώσουν στην αίτηση συμμετοχής την πρόθεσή τους να ενταχθούν στην κατηγορία αυτή.

Σημαντικές Ημερομηνίες

21 Ιουνίου: Έναρξη υποβολής υποψηφιοτήτων

28 Ιουνίου: Λήξη προθεσμίας υποβολής υποψηφιοτήτων

3 Ιουλίου: Ανακοίνωση στον ιστότοπο <http://ayla.culture.gr> των σπουδαστών του Θερινού Σχολείου

10 Ιουλίου: Καταβολή του προβλεπόμενου χρηματικού ποσού εκ μέρους των υποψηφίων

28 Ιουλίου: Έναρξη του Θερινού Σχολείου

Αποδεικτικά Συμμετοχής

Στους σπουδαστές θα δοθεί από τη Διεύθυνση Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς του ΥΠΠΟΑ αποδεικτικό συμμετοχής στο Θερινό Σχολείο, εφόσον συμμετάσχουν στο σύνολο των προγραμματισμένων μαθημάτων και λοιπών δραστηριοτήτων.

¹ Η διατροφή περιλαμβάνει πρωινό, που θα παρατίθεται στον χώρο πραγματοποίησης των μαθημάτων, γεύμα και δείπνο. Παρέχεται η δυνατότητα προετοιμασίας ειδικού διαιτολογίου κατόπιν συνεννόησης. Αναλυτικό πρόγραμμα σίτισης θα ανακοινωθεί προσεχώς.

² Δεν περιλαμβάνεται το κόστος της μετάβασης στη Δημητσάνα και της επιστροφής στην έδρα του σπουδαστή.

Για οποιαδήποτε διευκρίνιση μπορείτε να επικοινωνείτε μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (ayla@culture.gr) ή τηλεφωνικά με τις κ. Έλενα Μπαζίνη, Μαρία Σερέτη και Μαρία Φακιολά (τηλ. 2105219067, -068, -064 αντίστοιχα).

Αθήνα, 21 Ιουνίου 2018
Διεύθυνση Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς
ΥΠΠΟΑ
Σταυρούλα-Βίλλυ Κ. Φωτοπούλου
Διευθύντρια

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Ο αγροτικός χώρος ως πολιτιστική κληρονομιά και οι πολιτικές της Διεύθυνσης Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς (ΔΙΝΕΠΟΚ)

Από τα τέλη της δεκαετίας του '80 οι ορεινές περιοχές βρέθηκαν στο επίκεντρο αναπτυξιακών πολιτικών, κυρίως μέσω ευρωπαϊκών προγραμμάτων, που στόχευαν στην αξιοποίηση των τοπικών και περιφερειακών αγροτικών πολιτισμικών παραδόσεων, ταυτοτήτων και τοπίων. Ο αγροτικός χώρος θεωρείται πλέον δημόσιο αγαθό, η αξία του οποίου εκτείνεται σε πεδία που υπερβαίνουν κατά πολύ τον πρωτογενή τομέα παραγωγής αγροτικών προϊόντων. Στόχος των ευρωπαϊκών πολιτικών παραμένει η ενίσχυση της αρχής της πολυλειτουργικότητας της γεωργίας, δηλαδή της ανάδειξης και διαχείρισης του αγροτικού χώρου ως σημαντικού περιβαλλοντικού, αισθητικού και εν γένει πολιτιστικού αγαθού. Παράλληλα, οι πολιτικές αυτές σκοπεύουν να ενισχύσουν τις εξωγεωργικές δραστηριότητες, κυρίως στον τομέα του εναλλακτικού τουρισμού, του αγροτουρισμού και άλλων μορφών «ήπιας τοπικής ανάπτυξης».

Έτσι, ως εκφάνσεις της πολιτιστικής κληρονομιάς του αγροτικού χώρου μπορούν, μεταξύ άλλων, να θεωρηθούν:

α) Το αγροτικό τοπίο, όπως αυτό διαμορφώνεται από την αλληλεπίδραση του ανθρώπου με το περιβάλλον, την ανάπτυξη των παραγωγικών δραστηριοτήτων (αγροτική παραγωγή, κτηνοτροφία κτλ.) και των παραδοσιακών τεχνών και τεχνικών (π.χ. παραδοσιακή οικοδομία, ξερολιθιά κ.ά.), και εν γένει την ιστορική διαμόρφωση των ποικίλων εμπειριών κατοίκησης (διαμόρφωση οικισμένου χώρου, οικοδομικές τέχνες, ανάδειξη ιερών χώρων κτλ.).

β) Οι αγροδιατροφικές παραδόσεις (καλλιεργητικές πρακτικές, κτηνοτροφία, αλιεία, τυροκομία, παραγωγή και κατανάλωση τροφής εν γένει) που συνεχίζουν να ασκούνται στον αγροτικό χώρο και οι οποίες σχεδόν πάντα είναι συνδεδεμένες με μακραίωνες ταυτότητες και πολιτισμικές δομές.

γ) Οι παραδοσιακές τέχνες, τεχνικές, τεχνογνωσίες και επαγγέλματα που συνδέθηκαν ιστορικά κατ' εξοχήν (φυσικά όμως όχι αποκλειστικά) με τον αγροτικό χώρο (ξυλοναυπηγική, παραδοσιακή αρχιτεκτονική, κ.ά.).

δ) Τα εθιμικά δρώμενα, οι γιορτές και τα πανηγύρια, που επίσης είναι βαθιά συνδεδεμένα με τις τοπικές ταυτότητες και την αίσθηση του ανήκειν στον τόπο.

Από την άλλη πλευρά, οι έννοιες της «ανάπτυξης» και της «τοπικότητας» σε όλες της τις μορφές (π.χ. τοπικά αγροδιατροφικά συστήματα), αλλά και του κοινωνικού και πολιτισμικού ρόλου του αγροτικού χώρου και των διαφόρων όψεων της ανάπτυξής του έχουν καταστεί αντικείμενο κριτικής προσέγγισης από τη σκοπιά των κοινωνικών επιστημών. Η κριτική αυτή επικεντρώνεται κυρίως στις επιπτώσεις των μεταρρυθμιστικών πολιτικών στις τοπικές αγροτικές κοινότητες, στη δημιουργία μιας υπαίθρου που διαμορφώνεται ως «σκηνικό» δραστηριοτήτων οι οποίες απλά θυμίζουν τη ζωή μιας αγροτικής κοινότητας. Επίσης, στην ιδεολογική και εξιδανικευτική

κατασκευή της αγροτικότητας ως πολιτισμικού αγαθού στο πλαίσιο της εμπορικής αξιοποίησης των νοσταλγικών και ρομαντικών προδιαθέσεων των αστικών κυρίως πληθυσμών της μετα-νεωτερικότητας.

Η ανάδειξη του αγροτικού χώρου σχετίζεται άμεσα με το πλαίσιο πολιτικών διαχείρισης που εισήγαγε η Σύμβαση για τη Διαφύλαξη της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO, αλλά και η Σύμβαση για την Προώθηση της Πολιτιστικής Ποικιλομορφίας, η εφαρμογή των οποίων στην Ελλάδα αποτελεί αρμοδιότητα της Διεύθυνσης Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς του ΥΠΠΟΑ.

Παράλληλα, η ΔΙΝΕΠΟΚ με τις πολιτικές για την ανάδειξη του αγροτικού χώρου ως πολιτιστικής κληρονομιάς που εφαρμόζει ενδιαφέρεται να συμβάλει³:

- Στην ανάδειξη του τοπίου, της ιστορίας και του πολιτισμού (μνημεία, αλλά και γιορτές, εκδηλώσεις κ.ά.), των αγροτικών κοινοτήτων, ως τόπων που αξίζει να επισκεφτεί κανείς όχι μόνο για να τους δει, αλλά για να τους βιώσει ως εμπειρία (να γευτεί, να δει, να περπατήσει, να συμμετέχει κτλ.).
- Στην ανάδειξη των προσίδιων χαρακτηριστικών των ελληνικών παραδοσιακών διατροφικών συστημάτων, κυρίως της λιτότητας του διατρέφεσθαι, της κοινωνικότητας του συμποσιασμού, του εορταστικού γλεντιού κτλ., ως σημαντικό συστατικό της νεοελληνικής ταυτότητας.
- Στην οργάνωση δράσεων για τον αγροτικό χώρο και τα αγροδιατροφικά προϊόντα του που να μην αναπαράγουν τη μορφή των διάφορων «τοπικών γιορτών», αλλά να αξιοποιούν, και κυρίως να εντάσσουν σε έναν συνολικό σχεδιασμό, τη γνώση και την αγάπη για τον τόπο όσων στελεχώνουν τα τοπικά λαογραφικά μουσεία και άλλους τοπικούς θεσμούς.
- Στην παραγωγή οπτικών τεκμηρίων, κειμένων κτλ. που να προβάλλουν τη νεότερη πολιτισμική εμπειρία των τοπικών κοινωνιών ειδικά του αγροτικού χώρου και να αναδεικνύουν τα προϊόντα και τους τρόπους που τα παράγουν.
- Στη δημιουργία σε συνεργασία με μουσειακούς οργανισμούς εκπαιδευτικά προγράμματα που να σχετίζονται με την ανάδειξη και την προβολή του αγροδιατροφικού πολιτισμού του ελληνικού χώρου. Τα προγράμματα αυτά μπορεί να σχεδιαστούν με τρόπο τέτοιο, ώστε να πραγματοποιούνται στα σχολεία.
- Στον καινοτόμο αναπροσανατολισμό των τοπικών λαογραφικών μουσείων του αγροτικού χώρου, ώστε να ανανεώσουν τη λειτουργία τους, να αξιοποιήσουν την εκ μέρους τους γνώση των τοπικών πολιτισμών και να διευρύνουν τον ορίζοντα δημόσιας παρέμβασής τους.
- Στον σχεδιασμό και την εφαρμογή πολιτικών για την άυλη πολιτιστική κληρονομιά που θα συμβάλουν στην ανασυγκρότηση των τοπικών κοινωνιών του αγροτικού χώρου, σε μια περίοδο μάλιστα προϊούσας οικονομικής κρίσης.
- Στη δημιουργία και την προβολή μιας νέας περηφάνιας για τον τόπο και την ταυτότητά του με έναν τρόπο δυναμικό που να απαντά στις σύγχρονες ανάγκες.

³ Για περισσότερα όσον αφορά τις δράσεις και τις πολιτικές της ΔΙΝΕΠΟΚ για την πολιτιστική κληρονομιά του αγροτικού χώρου μπορεί κανείς να ανατρέξει στον ιστότοπο ayla.culture.gr

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

Η Δημητσάνα και η περιοχή της

Η Γορτυνία, η οποία καταλαμβάνει το κέντρο της Αρκαδίας, οριοθετείται από τους ποταμούς Αλφειό και Ερύμανθο στα δυτικά καθώς και από τους ποταμούς Λάδωνα και Τράγο στα βόρεια. Στα ανατολικά της ορθώνεται ο ορεινός όγκος του Μαινάλου και στα βόρεια του η οροσειρά του Αφροδισίου. Η Γορτυνία ανήκει στην κατ' εξοχήν ορεινή ζώνη της Πελοποννήσου, καθώς το μέσο υψόμετρό της ανέρχεται στα 935 μ.

Στο νοτιοδυτικό άκρο της Γορτυνίας βρίσκεται η περιοχή που κυλάει ο Λούσιος, ένα από τα μικρότερα ποτάμια –το συνολικό του μήκος είναι 23 χιλιόμετρα– που συναποτελούν το υδάτινο σύστημα του Αλφειού. Πρόκειται για μια περιοχή 200 τετραγωνικών χιλιομέτρων που αρχίζει από την πηγή του Λούσιου, στο Καλονέρι, στην περιοχή της Αγίας Παρασκευής μέχρι το σημείο που ο Λούσιος χύνεται στον Αλφειό. Επίκεντρο της περιοχής είναι η Δημητσάνα, πρωτεύουσα της παλιάς επαρχίας Γορτυνίας και νυν πρωτεύουσα του δήμου Γορτυνίας.

Χτισμένη σε δύο αντικριστούς λόφους βρίσκεται σε υψόμετρο 966 μέτρων και αποτελεί έναν από τους πιο ορεινούς οικισμούς της Πελοποννήσου. Στα νοτιοδυτικά της δεσπόζει μια διακλάδωση του Μαινάλου, το ύψωμα Κλινίτσα (Υψούς).

Ως απώτατο σημείο εκκίνησης της ιστορίας της Δημητσάνας τίθεται η προϊστορία, και η εποχή των ομηρικών επών, μέσω της διήγησης που παραθέτει ο Πausανίας για τον Τεύθιν, τον βασιλιά της πόλης, που σύμφωνα με τον μύθο αρνήθηκε να συνεκστρατεύσει με τον Αγαμέμνονα στην Τροία. Η αρχαία πόλη της Τεύθιδας, καταλάμβανε τον χώρο όπου σήμερα εκτείνεται ο δυτικός λόφος της Δημητσάνας και η συνοικία της Πλάτσας.

Σημαντικότερο αρχαιολογικό τεκμήριο είναι το ίδιο το κάστρο, που βρίσκεται στο υψηλότερο σημείο του ενός από τους δύο λόφους που προσδίδουν στη Δημητσάνα τη «σαγματοειδή μορφή» της, του δυτικού, το οποίο και αποτελεί τον πυρήνα της πρώτης πληθυσμιακής συγκέντρωσης στον συγκεκριμένο χώρο.

Η ίδρυση το 965 της μονής Θεοτόκου στην περιοχή Μονόπορη του Λούσιου θεωρείται από την τοπική ιστοριογραφία ως αφετηρία της νεότερης ιστορίας της Δημητσάνας, της πόλης που διαδέχθηκε την αρχαία Τεύθιδα. Ως ιστορικό τεκμήριο της ίδρυσης της μονής και της εμφάνισης της Δημητσάνας στο ιστορικό προσκήνιο προβάλλεται το σιγίλλιο με το οποίο ο πατριάρχης Πολύευκτος (956-970) δίνει την άδεια για την ίδρυση της μονής και της απονέμει σταυροπηγιακό καθεστώς.

Στο πλαίσιο της οθωμανικής πολιτικής και κοινωνικής δομής αναδεικνύεται ένα πλέγμα ορεινών κυρίως πληθυσμιακών συγκεντρώσεων και παζαριών, που συνδέονται με ένα οδικό δίκτυο μονοπατιών και γεφυριών στη βάση του οποίου συγκροτείται η εσωτερική αγορά. Αποτελούν αυτό που σε ένα πιο αυστηρό πλαίσιο θα μπορούσαμε να ονομάσουμε ελευθεροχώρια του ορεινού χώρου, τα οποία ξεχωρίζουν από τις πολυάριθμες εκκλησίες τους, οι οποίες παίζουν καθοριστικό ρόλο στην οργάνωση του κοινοτικού χώρου και της ζωής, και κυρίως από τον εμπορικό και

βιοτεχνικό τους δρόμο, που λειτουργεί ως κέντρο του οικισμού. Τον κύριο ρόλο στον τομέα της βιοτεχνικής παραγωγής, όσον αφορά τη Δημητσάνα, κατείχε η παραγωγή της μπαρούτης, η οποία ανθεί στη περιοχή από τις αρχές του 17ου αιώνα.

Κινητήρια δύναμη της τοπικής οικονομίας υπήρξε η υδροκίνηση με πηγή τα άφθονα νερά της περιοχής. Οι κάτοικοί της, εκμεταλλευόμενοι τη δύναμη των νερών που έρεαν από πηγές γύρω από το φαράγγι του Λούσιου, κατασκεύασαν διάφορες βιοτεχνικές εγκαταστάσεις όπως αλευρόμυλους, νεροτριβές, βυρσοδεψεία και μπαρουτόμυλους, χρησιμοποιώντας παραδοσιακούς μηχανισμούς. Οι εγκαταστάσεις αυτές συνέβαλαν στην οικονομική άνθηση της Δημητσάνας.

Το τέλος του 19ου αι. για πολλές πληθυσμιακές συγκεντρώσεις της Πελοποννήσου θα επιφέρει την «κατάρρευση των κωμοπόλεων». Αν και για τη Δημητσάνα η δημογραφική κάμψη θα λάβει περισσότερο τον χαρακτήρα της αργόσυρτης φθοράς, σίγουρα το τέλος του 19ου αιώνα και η αυγή του 20ού χαρακτηρίζονται από την αθρόα μετανάστευση των Δημητσανιτών τόσο στα αστικά κέντρα όσο και στην Αμερική. Σε όλη τη διάρκεια του 20ού αι. οι Δημητσανίτες θα μεταναστεύουν στα αστικά κέντρα, κυρίως στην Αθήνα, επωφελούμενοι από τα δίκτυα προστασίας και οικογενειακής και εθνοτοπικής αλληλεγγύης που είχαν διαμορφωθεί από παλιότερα.

Μέχρι και τη δεκαετία το '60, στη Δημητσάνα και την ευρύτερη περιοχή της καλλιεργούνταν σιτάρι, κριθάρι και ξερικά καλαμπόκια. Σήμερα μόνο οι εγκαταλελειμμένες αναβαθμίδες και τα αλώνια που είναι διάσπαρτα στον χώρο θυμίζουν την εντατική χρήση της γης, τότε που οι γύρω περιοχές σπέρνονταν «από άκρη σ' άκρη» για την καλλιέργεια των σιτηρών απαραίτητων για την επιβίωση ανθρώπων και ζώων.

Σημαντικό στοιχείο της παραγωγικής δομής του χώρου, θα μπορούσε να πει κανείς και ένα από τα φυσικά στοιχεία που αποδίδουν στον τόπο το βαθύτερο του νόημα, είναι ο Λούσιος, «το ποτάμι», όπως το αποκαλούν οι Δημητσανίτες. Σήμερα έχουν καταγραφεί σε όλο το μήκος του Λούσιου περισσότερα από εβδομήντα κτίσματα, τα περισσότερα σε ερειπιώδη κατάσταση, που φιλοξενούσαν εκατό περίπου υδροκίνητες εγκαταστάσεις: αλευρόμυλους, μπαρουτόμυλους, νεροτριβές («μπαντάνια»), ταμπάκικα, σχιστήρια ξύλου κ.ά. Ορισμένα από τα γεφύρια που συνδέουν τις δύο όχθες του αποτελούν σπουδαία δείγματα λαϊκής αρχιτεκτονικής τέχνης.

Το ποτάμι παραμένει εξίσου σημαντικό για τη Δημητσάνα για λόγους όμως τελείως διαφορετικούς, καθώς έχει αναδειχθεί σε κατ' εξοχήν πεδίο βίωσης της «αυθεντικής εμπειρίας της φύσης» στο πλαίσιο του εναλλακτικού τουρισμού. Ειδικά το Υπαίθριο Μουσείο Υδροκίνησης που λειτουργεί στην περιοχή του Αγιάνη λίγο έξω από τη Δημητσάνα σήμερα αποτελεί το σημαντικότερο αξιοθέατο όχι μόνο της Δημητσάνας αλλά και ολόκληρης της ευρύτερης περιοχής, συμβολίζοντας κατά κάποιον τρόπο τις νέες χρήσεις του χώρου στο πλαίσιο της ήπιας ανάπτυξης και του εναλλακτικού τουρισμού, οι οποίες και αποτελούν τις κατ' εξοχήν οικονομικές δραστηριότητες των κατοίκων της Δημητσάνας σήμερα.